

Révész Emese

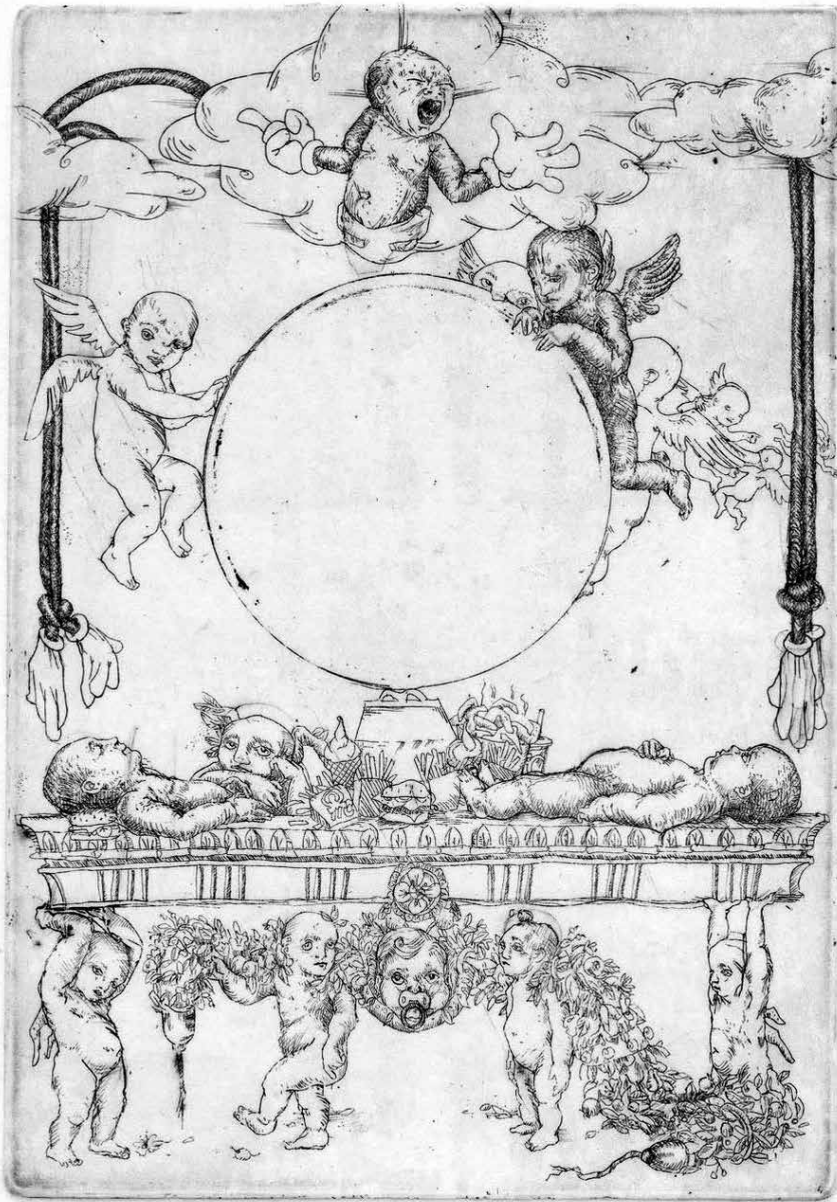
Illusztrációra fel!

A 1. Budapesti Illusztrációs Fesztivál egy szervező szemével

2019 őszén létrejött valami, ami még nem volt Magyarországon, egy Illusztrációs Fesztivál Budapesten. A neve elé kitett „első” jelző bizakodásunk jele volt, hogy az esemény nem egyszeri fellángolás, hanem tradícióteremtő kezdeményezés lesz. A tengernyi elismerő és hálás visszajelzés alapján számításunk bevált, és van igény arra, hogy rendszeres időközönként láthatóvá váljon a hazai illusztrátorok munkássága. A vállalkozást kettős szándék hívta életre: felmutatni azt, ami e területen megszületett, ugyanakkor jelenlétükkel újabb művek készülésére motiválni. Az iránt nem volt kétségünk, hogy van mit megmutatnunk, de azzal is tisztában voltunk, hogy számos területen fényévnire vagyunk még a nálunk szerencsésebb országoktól. Mint minden ehhez hasonló rendezvény, ez is csak apropó arra, hogy szakmai és szélesebb körű beszélgetés induljon az illusztrációról. Michel Foucault más összefüggésben használt szavaival élve, a „beszédre bujtogatás” eszköze. Legyen vita, ütközzenek álláspontok és szülessenek értékelések. E közbeszéd része ez az írás is, amely az egyik szervező visszatekintő memoárja. Ám minthogy ez a szervező véletlenséggel történész, a saftosabb személyes visszaemlékezés helyett az események történeti, kronologikus folyamatának feltárására vállalkozik.

A múlt kötelez? A könyvillusztráció kifejezés ma Magyarországon zavarba ejtő, kissé avított dologra utal, ami ismerős ugyan a gyerekkönyvekből, de kívül esik a „komoly” vagy „magas művészet” körén. Jelentős hagyományai és kiemelkedő alkotásai jobbra már csak a bibliofil könyvgyűjtők maroknyi tábora számára ismertek. Pedig renomóját, művészettörténeti jelentőségét Gulácsy Lajostól Bálint Endréig számos, a könnyvillusztráció területén is tevékeny, jelentős képzőművész jelzi. A háború előtti nemzetközi rangú magyar bibliofil könyvkiadás után a könyvillusztráció második reneszánsza a Kádár-korra esett, amikor széles körben és soha nem látott gazdagságban jelentek meg igényesen illusztrált könyvek Magyarországon. A rendszerváltás ezt is maga alá temette, eszmélése a kétezres évek elején, immár piaci körülmények között és jobbra a gyerekkönyvekre korlátozódva történt meg. A közelmúlt virágkora azonban nem múlt el nyomtalanul, az idősebb generáció többnyire megőrizte könyvtárában, és ma is hordozza emlékezetében a klasszikusok műveit. A magyar könyvillusztrációnak olyan jelentős múltja van tehát, amely bázisa lehet egy új fellendülésnek.

A szereplők. Egy ilyen típusú rendezvény nem befolyásolja közvetlenül az adott területet, de képes generálni folyamatokat azzal, hogy megteremti a résztvevők párbeszédének lehetőségét. A mi célunk is elsősorban az volt, hogy láthatóvá tegyük az illusztrátorok munkáit, abban bízva, hogy a koncentrált megjelenés újabb folyamatokat gerjeszt. A Billufeszt tehát egyfajta találkozási pont kíván lenni, ahol e terület legfőbb szereplői – az alkotók, a kiadók és a közönség – kapcsolatba

Matyus Dóra: Horváth Márk: Gyermek az időben - A húszéves magyar demokrácia problémái a társadalmi szimbólumok tükrében, 2015.

kerülhetnek egymással. Az alkotóknak hagyományosan két megmutatkozási lehetősége van, maga a könyvben kinyomtatott illusztráció és az egyéni vagy csoportos kiállítások. Utóbbi szakmai tárlatok körébe tartoznak a grafikai biennálék-triennálék, amelyek között olyan nagy múltú rendezvények vannak, mint a művészi nyomtatott grafika seregszemléjeként ismert Miskolci Grafikai Triennálé, az egyedi rajzot bemutató Salgótarjáni Országos Rajztriennálé, valamint a tervezőgrafika eredményeit összegző Békéscsabai Országos Tervezőgrafikai Triennálé. Jelleüknél fogva azonban az illusztráció mindegyikben csak marginális helyet tölthetett be. Kezdeményezésünk közvetlen hazai előzményének még leginkább a Pozsonyi Pagony Kiadó által 2007 óta két évente meghirdetett Aranyvackor pályázat tekinthető, amelyre kiadatlan, kész, szöveges műveket vártak. Ez utóbbi, kiadói

kezdeményezés is jól mutatta, hogy a kiadókban igény volt arra, hogy rendszeres időközönként láthatóvá váljanak a fiatal tehetségek. A szintér harmadik szereplője, a közönség, a legnehezebben megragadható, amely azonban vásárlóként nagyon is közvetlen hatást gyakorol a kiadók konkrét vállalkozásaira. Arról nem is szólva, hogy a könyvillusztráció legmagasabb csúcsának alkotásai feltételezik a művészi igényű könyv vásárlóinak, gyűjtőinek szűk rétegét, márpedig ez a bibliofil igényű gyűjtőréteg Magyarországon az elmúlt évtizedekben lényegében megszűnt. Vállalkozásunk egyik titkos és távlati célja éppen a bibliofil igényű hazai könyvgyűjtés újjáélesztése.

Külföldi jó példák. A téma kapcsán a kételkedők leginkább azt firtatják, van-e érdeklődés egyáltalán egy ilyen típusú seregszemle iránt? Jó példákért nem kell messze mennünk, hiszen a közelünkben számos nagy múltú, jelentős illusztrációs esemény prosperál. Mindjárt itt van a szomszédban az 1967 óta megrendezett Pozsonyi Illusztrációs Biennálé (BIB), amely kezdettől fogva az illusztráció nemzetközi bemutatását tűzte ki célul. Az évtizedek alatt a rendezvény egyike lett a legrangosabb nemzetközi illusztrációs seregszemléknek, 1987-ben a Bibiana önálló gyermekművészeti kiállítóhelyével bővült ki, amely fő centruma a téma szakmai kutatásának is. A BIB jelenléte hosszabb távon érezhetően emelte a csehszlovák (utóbb szlovák) gyerekönyv-illusztráció színvonalát. Míg Pozsonyban az illusztrációk önálló nyomatokként, kvázi autonóm képekként kerülnek bemutatásra, a Bolognában 1963 óta megrendezett gyerekönyv-vásár (Bologna Children's Book Fair) alapvetően kereskedelmi célú rendezvény, ahol a könyvek a főszerep. Mindkét esemény világviszonylatban is meghatározó, nemzetközi találkozó, amelyek fél évszázados múltja önmagában igazolja létét. Mindemellett Európában számos ország rendez különböző jellegű illusztrációs biennálékat, az újabb keletűek közé tartozik a tallini Illusztrációs Triennálé, a holland, szlovén és horvát Illusztrációs Biennálé vagy a liszaboni Illustrarte.¹ Ezek a példák mind azt igazolják, hogy az illusztráció a jelen kortárs képi világának prosperáló, széleskörű érdeklődésre számot tartó szelete. Életképessége ezért nálunk sem reménytelen talán.

A könyvillusztráció holnapja. 2018 májusában abból a megfontolásból hívtam össze a könyvillusztrációs szcéna szereplőinek szakmai képviselőit, hogy kidolgozzuk egy jövőbeni Illusztrációs Biennálé kereteit.² A derűlátóan *Könyvillusztráció holnapja* címen megrendezett, konferenciával és kiállítással kísért szakmai nap kerekasztal-beszélgetésén jelen voltak az alkotók, a kiadók és az oktatás képviselői.³ Dacára annak, hogy egy ilyen típusú rendezvény elindulásának haszna mindenki számára nyilvánvaló volt, egyetlen szakmai szervezet sem vállalta a szervezés feladatát. Így akkor azzal a meggyőződéssel álltunk fel a kerekasztaltól, hogy egy Illusztrációs Biennálé ideje Magyarországon még nem jött el. Aki kezdettől minden tekintetben támogatta a vállalkozást, Pálfi György

1 Tallin, Illustrations Triennale; Illustratie Biennale, Nederland; Illustrarte, Lizabon; Illustrationsbiennale (Bibiana), Danmark; Biennial of Illustration, Bratislava (BIB); Croatian Biennale of Illustration; Biennial of Slovene Book Illustration; Illustrative, The Biennale of Illustration c Graphic Art, Berlin; V&A Illustration Awards, London.

2 <http://www.mke.hu/node/38081>

3 A beszélgetés résztvevői: Auth Attila (Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége), Babucs Éva (Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete), Czeizel Balázs (MATT), Tsik Sándor (Csimota Kiadó), Dávid Anna (Magvető Kiadó), Felsmann Tamás (MKE, Grafikai Tanszék), Herbszt László (Aranyrajzszög Társaság), Kovács Ida (Petőfi Irodalmi Múzeum), Lelkes László (Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége), Madarász Györgyi (HOM – Miskolci Galéria), Pálfi György (MOME), Pataki Judit (Ab Ovo Kiadó), Róka Enikő (Kiscelli Múzeum – Fővárosi Képtár), Sárkány Győző (Magyar Illusztrátorok Társasága), Szegedy-Maszák Zsuzsa (Budapest Galéria), Szőnyi Krisztina (Magyar Grafikusművészek Szövetsége), Szurcsik József (MKE, Grafikai Tanszék).

László, a MOME tanára, a fiatal könyvillusztrátor nemzedék talán legfontosabb „atyamestere” volt. A kerekasztal kudarcos egyeztetése után vele új irányban folytattuk a kutakodást, és közösen kerestük fel a Petőfi Irodalmi Múzeumot azzal a kéréssel, hogy szakmailag a könyvillusztráció legfontosabb gyűjtőhelyeként és kutatóbázisaként vállalja fel a rendezvényt. Ám a múzeum akkori vezetője, Pröhle Gergely úgy vélte, egy ilyen típusú pályázat és kiállítás lebonyolítása, befogadása túlnő a múzeum lehetőségein és keretein.

És akkor jött a Graphifest... Pontosabban először Herbszt László illusztrátor keresett meg azzal, hogy a nagy múltú és sikeres Graphifest keretében kellene megrendeznünk egy hazai illusztrációs biennálét. A Graphifest néven 2002 óta évente megrendezett tárlatsorozat a hazai tervezőgrafika képviselői számára biztosít bemutatkozási lehetőséget. Az Arany Rajzszoög Társaság konkrét grafikai megrendelésekre készült műveket mutat be és díjaz, amihez idővel a Magyar Tervezőgrafikusok és Tipográfusok Társaságának (MATT) tematikus tárlatai, a Magyar Plakát Társaság kiállításai, újabban pedig a Vylyan pincészet borcímke pályázata kapcsolódott. A rendezvénysorozat mögött tehát másfél évtizedes tapasztalat és egy jól működő szervezőcsapat állt, akik fantáziát láttak az illusztrációs pályázat meghirdetésében és egy ahhoz kapcsolódó kiállítás megszervezésében. A megelőző pályázatoknak köszönhetően rendelkezésükre álltak a pályázat meghirdetésének kommunikációs csatornái, a pályaművek feltöltésére és feldolgozására alkalmas online felületek, valamint gyakorlatuk volt a több száz mű bemutatására alkalmas kiállítási installáció kivitelezésében. Jellemző módon nem a művészi grafika (Magyar Grafikusművészek Szövetsége), hanem a tervezőgrafika területéről bizonyult befogadónak a szakmai közeg. Túl az elvi elhatározáson, Auth Attila, Kara György, Herbszt László, Lőrincz Attila és Simon Attila személyében olyan csapat állt az ügy mellé, akiknek lelkesedése szakértelemmel, tapasztalata pedig optimista lendülettel párosult. Valamennyire nagy szükség volt az elkövetkezendő hónapokban, hiszen mi magunk sem tudtuk előre, milyen nagy fába is vágtuk a fejszénket.

BIF – Billufeszt. Az illusztrációs pályázat kiírásának konkrét kereteit már Herbszt Lászlóval közösen alakítottuk ki. Így született meg az elhatározás, hogy biennálé helyett a közérthetőbb és szerteágazóbb „fesztivál” elnevezést kapja a pályázat. (Ami terveink szerint két évente kerül megrendezésre.)⁴ Ezzel egyúttal azt is sugallni kívántuk, hogy nem pusztán egy pályázatban és kiállításban gondolkodunk, hanem egy a köré szerveződő rendezvénysorozatban, amihez tárlatok, workshopok, szakmai beszélgetések, könyvbemutatók kapcsolódnak. Az is tudatos döntés volt, hogy az Illusztrációs Fesztivál elnevezésében kiemeljük Budapest nevét. Egyrészt indokolja ezt az, hogy a könyves szakma, a kiadók nagy része a fővárosba koncentrálódik, másrészt az a körülmény, hogy valamennyi ma működő, biennáléjellegű grafikai seregszemle székhelye Budapesten kívül van.

Illusztráción innen és túl. Kardinális kérdés volt a pályázat kiírásának megfogalmazása. Önmagában az „illusztráció” mint vizuális műfaj a nemzetközi gyakorlatban szerteágazó képtípusokat ölel fel. Művészettörténeti értelemben körébe tartozik minden olyan képi ábrázolás, amely dokumentatív, narratív jellegű, meggyőző vagy díszítő szándékú jelenet.⁵ Szélesebb értelemben tehát a piramisok falképrizei éppúgy illusztrációk, mint a számítógépes játékok látványvilága. A külföldi

4 A „Budapesti Illusztrációs Biennálé” kézenfekvő rövidítése (BIB) egyébként is a pozsonyi BIB révén már foglalt volt. Hivatalos rövidítése ma még ingadozó, BIF vagy – az általam jobban kedvelt – Billufeszt.

5 Susan DOYLE, Jalen GROVE, Whitney SHERMAN, *History of Illustration*, New York, London, Oxford, New Delhi, Sidney, Fairchild Books, 2018, XVII–XIX.

Buzay István: Papolczy Péter, Szabó Lőrinc, William Shakespeare –
Hogyne szeretnétek...! szonettek három hangra. Pagony, 2019.

pályázatok, biennálék gyakorlatát tekintve van példa a fogalom tágabb értelmezésére, amely a plakátot vagy képregényt is körébe vonja, és akad példa a szigorúan könyvillusztrációs megközelítésre is. A pozsonyi BIB az utóbbiak közé tartozik, amennyiben gyerekirodalomra és könyvillusztrációra korlátozódik. Mérlegelve kapacitásainkat a Billufeszt első kiírásában mi a szöveg referenciát tettük meg szűrőnek, úgy fogalmazva, hogy: „A pályázatra olyan képi alkotásokat várunk, amelyek konkrét szövegre reflektáló, narratív képalkotások.” Ezzel tulajdonképpen a pályázat körén kívül került a plakát, képregény, karikatúra és könyvborító. Részint azért, mivel az első három területnek már vannak önálló bemutatkozási lehetőségei, míg a könyvborító alapvetően különbözik a narratív jellegű képsorozatok logikájától, gondolkodásmódját tekintve inkább a plakáthoz áll közel. Célunk egy konkrét és jól körülhatárolható képi műfaj bemutatása és távlati fellendítése volt. Az is tudatos döntés volt, hogy nyomtatásban még meg nem jelent műveket is várunk, ezáltal is elősegítve a fiatal tehetségek bemutatkozását. Bár a pályázatban kértük a konkrét szövegreferencia megjelölését, nem szövegbe tördelt képeket kértünk (tehát nem a kép-szöveg tipográfiai, könyvművészeti egységét vizsgáltuk), ezáltal teret engedve a képi ábrázolás művészi önértékének. Ezzel feltételeztük (vagy elvártuk), hogy a konkrét szöveg mellé készült illusztráció önálló vizuális alkotásként is megállja a helyét.

Szóllósi Géza: Eve Ensler: Vagina monológok

A kategóriák. A kategóriák meghatározása kardinális kérdés volt, hiszen ezzel tudtuk némiképp befolyásolni a pályaművek jellegét. Herbszt Lászlóval közös elhatározásunk volt, hogy a gazdag és prosperáló gyerekkönyv-illusztráció mellett külön hangsúlyt helyezünk a felnőtt, szépirodalmi illusztrációra, ezáltal is ösztönözve az alkotókat és kiadókat e halódó műfaj újjáélesztésére. Ezért nem hirdettünk külön gyerekkönyves kategóriát, hanem csak általában fikciós kategóriát, ebben a részletezésben: „szabadon választott művek, régi vagy kortárs, külföldi vagy magyar szerzők írásainak, vers, novella, regény, mese, gyermek- és ifjúsági irodalom illusztrációi.” (E lapszám illusztrációit kifejezetten a szépirodalmi illusztrációk köréből válogattuk.) Emellett a felnőtt szépirodalmi illusztráció ösztönözése végett hirdettünk külön pályázatot évfordulós szerzőkre. A különféle évfordulókat ünneplő szerzők közül épp Ady Endre, Csáth Géza és Örkény István kiválasztását az indokolta, hogy úgy véltük, ők mindhárman elég izgalmasak és inspiratívak lehetnek

a mai képközpontok számára is. Ady a versillusztráció különálló műfaját képviselte, Csáth borongós szimbolizmusa és Örkény abszurdja pedig ma sem veszített sokat aktualitásából. Emellett meghirdettük az ilyen típusú pályázatokon szokásos „no fiction” kategóriát, ami magába foglalt minden nem irodalmi jellegű illusztrációt (természet tudományos, technikai, turisztikai, felvilágosító stb.) Szintén újfajta súlypontot kívántunk elhelyezni azzal, hogy külön kategóriában jelent meg a „silent book”, azaz a szöveg nélküli képeskönyv, ami ebben a formában az illusztrációs grafika viszonylag új, ám nemzetközileg igen progresszív műfaja.

Pályaművek. A pályázók egy online felületre, digitális formában tölthették fel alkotásaikat. A beérkezett csaknem kétezzer műből egy szélesebb, szakmai zsűri válogatta ki azt a mintegy 250 művet, amely kiállításainkon is bemutatásra került. A hazai illusztrációs grafika jellegének ismeretében nem meglepő, hogy a pályaművek jelentős része gyerekkönyv-illusztráció volt. Az illusztrátorok legnagyobb része e területen kap megrendeléseket. A pályázók között a hazai gyerekkönyv-illusztráció krémje képviseltette magát. A kiállított pályázók között ott voltak olyan, ma már zömmel külföldön dolgozó grafikusok, mint Szulyovszky Sarolta, Láng Anna vagy Török Bianka. Külön öröm volt emellett a fiatal, pályakezdő tehetségek megmutatkozása, mint Dusza Eszter, Fatér Anna, Ferth Tímea, Pusztai Diána vagy Radványi Mariann. Míg a gyerekirodalomhoz kapcsolódó képek zömmel már megjelent kötetekből származtak, a felnőtt irodalmi művek illusztrációi számos meglepetést tartogattak. Az irodalmi alapanyagok a *Jelenések könyvétől* Dragomán Györgyig íveltek, ennek megfelelően a művek stílusban is igen szerteágazóak voltak. Akadt, aki a fametszet hagyományos grafikai technikáját imitálta, mint Kovács Tamás Apokalipszis-képei, és akadt, aki klasszikusan mívés rajzi eszközökkel dolgozott (Gollowitzer Szabina, M. Nagy Szilvia, Sóczó Tamás, Somos Gyula, Cselőtei Zsófia, Veress Tamás), míg mások festői, emblematikus, expresszív vagy groteszk stílusban rajzoltak (Prakfalvi Anna, Szöllősi Géza, Turi Lilla, Buzay István, Lőrincz Áron). A non-fiction kategória pályaművei között számos professzionálisan megoldott munka akadt, de csak néhány volt, ami művészileg egyéni, izgalmas megoldásokkal bírt: Kohut András állatábrázolásai, Orr András tengeri állatai vagy Matyus Dóra reneszánsz puttói ilyenek tekinthetőek. A „silent book” pályaművek között érzékelhető volt az abból fakadó bizonytalanság, hogy olyan, új illusztrációs műfajról van szó, ami az alkotók számára is kevésbé ismert. A már itthon nyomtatásban is megjelent művek (Kárpáti Tibor, Kocsis Eszter, Máray Mariann, Maros Krisztina, Nagy Dia, Rofusz Kinga, Schmidt Cecília) mellett volt néhány ígéretes képsorozat is, egyebek mellett Forrás Károlytól, Jásdi Julitól, Krizbai Gergelytől és Szabó Esztertől. Az évfordulós pályázat igazolta várakozásainkat, amennyiben a klasszikus szerzők műveire zömmel friss kortárs képi interpretációk születtek. Az alkotókat Ady versei kevésbé inspirálták, annál több és erősebb mű készült Csáth Géza novelláira és Örkény István *Egypercseire*.

Kiállítások. A Billufeszt központi tárlata 2019. október 11-én nyílt meg a Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay Termében, egy héttel később, október 16-án pedig a Petőfi Irodalmi Múzeumban az évfordulós irodalmi pályázatra beérkezett művek kerültek bemutatásra. Mindkét helyszín szimbolikusan tekinthető, hiszen a magas művészet peremvidékére szorul illusztráció ezzel a magyar képzőművészet két centrális és patinás intézményében kerülhetett bemutatásra. Az egyetem egyúttal a jövő grafikus generációja felé is jelezte a nyitást. (Habár a Képzőn jelenleg nem része a grafikai képzésnek az illusztráció.) A tárlatokon 70x100-as printeken, szövegkörnyezet nélkül mutattuk be az illusztrációkat. A kinagyított képek ily módon kiszakadtak ugyan könyves szövegkörnyezetükből, ám képként „helyzetbe kerültek”. Az illusztrációk nagy méretű printek formájában való bemutatása egyáltalán nem szokatlan a nemzetközi gyakorlatban. Mi is a pozsonyi

biennálé mintáját követtük, ahol szintén ilyen módon jelennek meg a művek. Az egész vállalkozás legfontosabb célja az illusztrációs grafika presztízisének emelése volt, az önálló képként tárlalt grafikák pedig azt bizonyították, hogy e művek kvázi autonóm képként is megállják a helyüket. A jövőre nézve, a kiállítóhely kapacitásának függvényében mérlegelendő a képek eredeti lelőhelyeként szolgáló illusztrált könyvek, vagy adott esetben eredeti művek (festmények, kollázsok) kiállítása is. A bemutatásnak ezt a módját gyakorlati okok is magyarázták: az Arany Rajzszög versenyeknél már bevált installációs rendszer biztosította a gyors építést és bontást. A kiállítás megnyitójára elkészült, Herbszt László által tervezett katalógus szintén önálló kompozícióként mutatott be egy-egy képet a tárlatra beválogatott pályaművekből. Herbszt Lászlót dicséri egyébként a fesztivál emblémája (a gyémánt félkrajcárt felmutató kiskakas) és látványterve is.

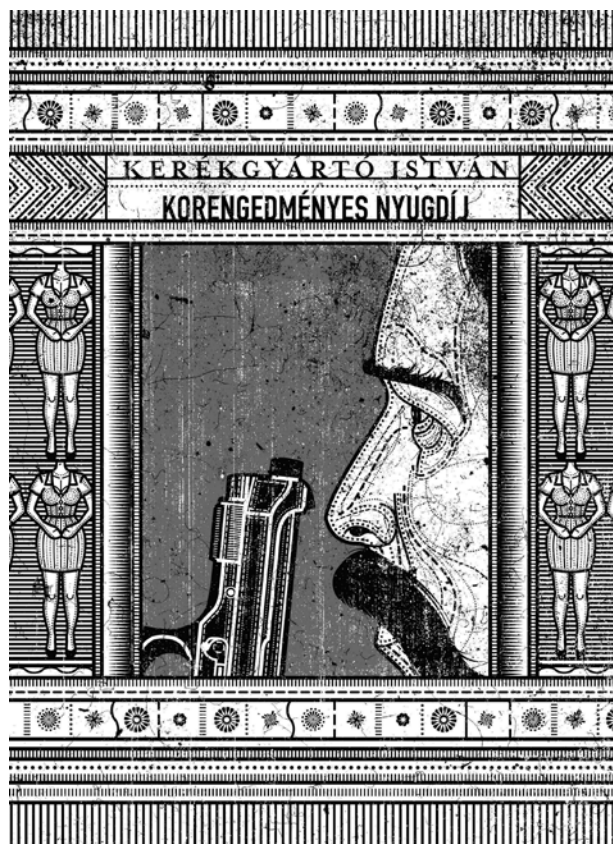
A díjak. Egyetlen pályázat sem izgalmas igazi, szakmailag színvonalas díjak nélkül. A tárlatra beválogatott művek közül egy olyan díjszűri döntött, amely a szakma legkülönbélebb részeit képviselte. A díjszűri elnöki posztját a világhírű francia illusztrátor, Serge Bloch vállalta, aki a Múcsarnokban megrendezett tárlata kapcsán épp Budapesten tartózkodott. A zsűri további tagjai voltak Felsmann Tamás, a Képzőművészeti Egyetem Grafikai Tanszékének tanára, Pálfi György László, a Moholy-Nagy Egyetem nyugalmazott tanára, Szulyovszky Sarolta illusztrátor, Sándor Csilla, a Magyar Gyermekirodalmi Intézet alapítója, valamint a díjat felajánló kiadók részéről Lonovics Zoltán, a Móra Kiadó művészeti vezetője és Csányi Dóra, a Csimota Kiadó vezetője. A díjak átadására az október 11-én, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen megrendezett megnyitón került sor. Az olaszországi Sármedei Nemzetközi Illusztrációs Kiállítás és Iskola Fondazione Stepan Zavrel által támogatott két ösztöndíjat pályakezdő illusztrátoroknak Gollowitzer Szabina és Kindli Csenge kapta, A Pagony Kiadó legjobb pályakezdő illusztrátor 100 ezer forintos különdíját Turi Lilla nyerte el, az Illusztrációs Fesztivál tudományos, non-fiction kategóriájának díját Kószó Gréta kapta, a Csimota Kiadó szöveg nélküli képeskönyv (silent book) 100 ezer forintos díját Jásdi Júlia nyerte el, míg a Fesztivál Móra Kiadó által felajánlott 300 ezer forintos fődíját Grela Alexandra illusztrátor kapta meg. Az október 16-án a Petőfi Irodalmi Múzeumban megnyílt évfordulós (Ady, Csáth, Örkény) pályázati kiállítás díjazottjai Szabó Renáta, Korcsmáros László és Vrabély Edit művei lettek.⁶

Fesztivál. Célunk az volt, hogy a pályázattal és a kapcsolódó tárlattal ráirányítsuk az érdeklődők figyelmét az illusztráció itthon kissé marginalizált műfajára. Ezért a két központi, pályázati tárlat mellé több egyéb programot is szerveztünk. A külföldi magyar intézetek támogatása révén a fesztiválunk már első alkalommal nemzetközi kitekintést nyert. A hazai pályaművek kiállítását olasz illusztrátorok kiállítása kísérte. Ennek szervezője az Olaszországban élő magyar illusztrátor, Szulyovszky Sarolta volt.⁷ A megnyitó napjának része volt a Billufeszt zsűrielnöki posztját is ellátó

6 Az irodalmi, évfordulós pályázat díjszűriének tagjai voltak: Orosz István illusztrátor, Pálfi György László, a Moholy-Nagy Egyetem nyugalmazott tanára, Felvidéki András illusztrátor, Békés Rozi illusztrátor; a múzeum részéről pedig Kovács Ida, a múzeum Művészeti, Relikvia- és Fotótárának vezetője, valamint Sidó Anna és Mészáros Zsolt művészettörténészek.

7 22 kortárs olasz illusztrátor kiállítása. Kurátor: Szulyovszky Sarolta. Kiállító művészek: Anna Forlati, Lisa D'Andrea, Davide Bonazzi, Paolo Domeniconi, Gianluca Foli, Philip Giordano, Riccardo Guasco, Isabella Labate, Marina Marcolin, Simone Massi, Giulia Orecchia, Gloria Pizzilli, Emiliano Ponzi, Sonia Maria, Luce Possentini, Alessandro Sanna, Sarah Mazzetti, Glenda Sburelin, Guido Scarabottolo, Lucio Schiavon, Simone Rea és Pia Valentini.

Herbst László: Ók is boldogan élnek? A férfi változat. Cser, 2019.

Serge Bloch, világhírű francia grafikus illusztrált *Bibliájának* magyarországi könyvbemutatója.⁸ A Billufeszt ideje alatt nyílt meg Martina Matlovicová, szlovák illusztrátor tárlata a Virányosi Közösségi Házban és Satoe Tone, neves japán illusztrátor kiállítása a D17 Galériában.⁹ Kapcsolódó programként Jakub Plachý cseh illusztrátor tartott workshopot új kötetéhez kötődően, Orosz István tartott előadást a könyvillusztrációról és a Csimota Kiadó mutatta be új könyvét, amelyet a Billufeszt nagydíjasa, Grela Alexandra illusztrált.¹⁰

A több mint egy hónapos eseménysor fontos része volt az október 29–30-án a Petőfi Irodalmi Múzeumban megrendezett szakmai konferencia és vitanap, amelynek támogatója a Kolibri Kiadó volt. Én magam művészettörténészként szorgalmazom a könyvillusztráció történeti kutatását is,

- 8 Beszélgetés Serge Bloch-kal, az Első Budapesti Illusztrációs Fesztivál zsűri elnökével Magyarországon megjelent új könyvéről: Frédéric Boyer: *Biblia – Az ősi történetek illusztrációiról*.
- 9 November 7–10.: Martina Matlovičová, szlovák illusztrátor, a *Zsiráf mama és más agyament felnőttek* illusztrátorának workshopja, kiállítása és tárlatvezetése. Virányosi Közösségi Ház, Budapest. A Magyar Gyermekirodalmi Intézet és a Szlovák Intézet szervezésében; November 8 – december 17.: *Pirosposzsgás mesék. Satoe Tone illusztrációi*. D17 Galéria. A Japán Alapítvány támogatásával.
- 10 Október 14.: Workshop Jakub Plachý cseh illusztrátorral, *A Nagy pisikönyv* című, a Csirimojó Kiadó jóvoltából megjelent kötet szerzőjével, a Cseh Centrum szervezésében, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen. Könyvbemutató – A Csimota Kiadó bemutatja Várszegi Adél, Grela Alexandra: *Gibbon és makákó* című könyveit; Október 17.: Orosz István előadása: *Könyv a tükörben avagy a fölfalt matrózok*.

illetve az e téren mutatkozó szórványos tudományos eredmények koncentrált bemutatását. Ezért a konferenciára olyan történész szakembereket kértem fel, akik e területtel tudományos mélységben foglalkoznak.¹¹ Farkas Judit Antónia a 19. század végi díszművekről, Kérchy Anna az *Alice Csodaországban* illusztrációról, Hessky Orsolya Zichy Mihály Arany János balladáihoz rajzolt illusztrációról, Mészáros Zsolt Tichy Gyula illusztrációs munkásságáról, Margittai Zsuzsa pedig az emigráns magyar grafikusok működéséről tartott előadást; Kopócsy Anna Farkas István Correspondances-mappáját, Dudás Barbara Hincz Gyula, Képiró Ágnes pedig Kass János könyvillusztrációit mutatta be, jómagam a Rákosi-kor gyerekkönyv-illusztrációiból szemezgettem, Varga Emőke a *Tücsök és hangya* jól ismert meséjének képi értelmezéseit vizsgálta, Szekeres Nikolett pedig a gyerekkönyvek városképeit. A konferenciát Radim Kopač előadása zárta, amiben a kortárs cseh gyerekkönyv-illusztráció alkotóit és trendjeit mutatta be, amelyet *12 világ* címen az alkotók munkáit bemutató tárlat kísért.¹² A konferencián elhangzott előadások tudományos dolgozattá formált írásait remélhetőleg a Tempevölgy gondozásában megjelenő tanulmánykötetben olvashatjuk majd. A konferencia másnap szakmai vitával folytatódott, amely a „slow conference” metódust követve félórás vitaindítókat követően teret adott a szélesebb körű párbeszédre. A nap folyamán a könyvillusztráció négy legfontosabb területének képviselői indították el a közös elmélkedést. Herbszt László az alkotók részéről, Pálfi György László az oktatás részéről, Balázs Eszter Anna a kiadók részéről, míg én magam a kritika részéről.

A fesztivál szakmai visszhangja is igen pozitív és támogató volt.¹³ Az esemény során több interjú is készítettünk a támogatókkal és díjazott alkotókkal, köztük Balázs Eszterrel a Kolibri Kiadótól, Csányi Dórával a Csimota Kiadótól, Kovács Eszterrel a Pagony Kiadótól, Lonovics Zoltánnal a Móra Kiadótól, valamint Grela Alexandrával, a fesztivál nagydíjasával.¹⁴ Szervezőként számtalan pozitív visszajelzést kaptunk, ami megerősített bennünket abban, hogy tervezzük a jövő évi folytatást. Abban a reményben tesszük ezt, hogy a pályázók köre szélesedik majd, hiszen talán az első tárlat sokaknak meghozza majd a kedvét ahhoz, hogy kipróbálja magát ezen a területen. A kiállításon bemutatott művek és alkotók közül már többek kaptak felkérést könyvkiadóktól, és van olyan kötet, ami már napvilágot is látott.¹⁵ Nem gondoljuk, hogy egy pályázat és kiállítás gyökeresen megváltoztatná a hazai könyvillusztráció jellegét és pozícióját, de abban bízunk, hogy sikerül olyan hagyományt teremtünk, amely talán lassanként az őt megillető rangot ad az illusztrációnak.

11 A konferencia részletes, rezümékkel kísért programja elérhető: <http://www.mke.hu/node/39437>

12 *12 világ. Kortárs cseh gyermekkönyv-illusztrátorok* – kiállításmegnyitó. A konferencia keretében a Cseh Centrum bemutatja a kortárs cseh gyermekkönyv-illusztrációt bemutató vándorkiállítást. A kiállítást megnyitja: Radim Kopač, a kiállítás kurátora és Lucie Orbók, a Cseh Centrum igazgatója. Kiállítók: David Böhm, Pavel Čech, Dan Černý, Renáta Fučíková, Lucie Dvořáková, Vendula Chalánková, Lenka Jasanská, Lucie Lomová, Galina Miklínová, Petr Nikl, Jaromír Plachý. A kiállítás megtekinthető a Petőfi Irodalmi Múzeumban, 2019. október 29–30. között.

13 MARGITTAI Zsuzsa, *Magyar Könyvillusztráció volt, van és lesz. I. Billufeszt, Új Művészet*, online – <http://www.ujmuveszet.hu/2019/11/magyar-konyvillusztracio-volt-van-es-lesz/?fbclid=IwAR0Lt8tWsj1VgPSWWcOyxYy-3zbKm2vQy-vjQHB4DVgfh0lvE96tfmF5BP6w> Ld. még Maczó Péter körkérdését a *Magyar Grafika* 2019. novemberi számában: https://mgonline.hu/system/articles/2340/articles_2340_original.pdf?1573593769

14 Ezek az interjúk a Budapesti Illusztrációs Fesztivál Facebook oldalán olvashatóak és néhány közülük az *Art Limes* folyóirat tavaszi különszámában is megjelenik.

15 DRAGOMÁN György szövege, TURI Lilla illusztrációi, *A jég*, Bp., Magvető, 2019.